

Recensie

HANS DEVROE

Hans Devroe, *De Getuige - Uit de archieven van I.L.* (deel 1). Leuven, Universitaire Werkgroep Media en Literatuur (WEL), 2010, 710 p., ISSN 07718691, €29,50.

Hans Devroe, *De Getuige - Uit de archieven van I.L.* (deel 2). Leuven, Universitaire Werkgroep Media en Literatuur (WEL), 2015, 540 p., ISSN 07718691, €28,00.

Hans Devroe, *De Getuige - Uit de archieven van I.L.* (deel 3). Leuven, Universitaire Werkgroep Media en Literatuur (WEL), 2019, 301 p., ISSN 07718691, €18,00.

Hoeveel literaire boeken kent u die zijn geschreven vanuit het oogpunt van de geschiedenis van de cultuur en de wijsbegeerte? Verhalende geschiedenis verschijnt wel meer de dag van vandaag maar zelden met een wijsgerige component. Of om het moeilijk te maken: hoeveel romans pogen openlijk, zowel qua inhoud als qua indeling, een gestructureerd beeld te geven van twintig eeuwen cultuur en denken van alle continenten?

Bij mijn weten bestaat er van dat laatste enkel de trilogie *De getuige: uit de archieven van I.L.* van Hans Devroe. Deze drie boeken beschrijven het leven van de wandelende jood, ruwweg van de kruisdood tot vandaag (2000 jaar, 50 levens). Het basisidee is een onuitgevoerd project van Alexandre Dumas ('*Isaac Laquedem*') dat een breed paradigma van de menselijke soort en geschiedenis wou geven via de belevenissen van een onsterfelijk mens (de wandelende jood, alias Isaac Lanquedem). Dumas wou als hoogtepunt van zijn oeuvre een volledig panorama van de menselijk geschiedenis beschrijven zoals dat werd beleefd door de ogen van een tweeduizend jaar levende getuige. Een groots idee van een groot Frans schrijver, maar Dumas gaf het werk al gauw op. Er was een noeste, harde werker van een Vlaming voor nodig om dit idee te kunnen uitvoeren. Niet voor niets dankt Hans Devroe in zijn nawoord 'de Ultieme Schrijver' voor 'volharding'. Hij schreef er meer dan veertig jaar aan.

Qua genre past de trilogie binnen de Europese traditie van grote raamvertellingen (Chaucer, Boccaccio) want elk deel bestaat uit een lange reeks aparte stukken. Het verhaal zelf start met een man die in een Antwerps antiquariaat een kist met nagelaten geschriften vindt van een door de eeuwen rondzwervende Isaac. Deze onbekende ordent Isaacs documenten (chronologisch en geografisch) en presenteert zo in tientallen teksten het verhaal van zijn belevenissen en het veelkleurige palet van culturen, mensen en gebeurtenissen dat hij gadeslaat. Tussendoor krijg je ook te maken met de figuur van Isaac zelf en zijn vertwijfeling (wanneer sterft hij? Wat wil God van hem?), zijn onrust, maar ook zijn nooit aflatende levenshonger en zijn verontwaardigde kritiek op de

'condition humaine'. Isaac ontmoet ook echte personen, onder andere zijn eigen officieuze biograaf (de onbekende redacteur van het boek) die de nagelaten documenten ordent, maar ook vele grote filosofen en denkers uit de wereld-geschiedenis van Oost en West.

Qua stijl zijn beide boeken een onnavolgbare, bonte verzameling teksten die nooit vervelen door hun diversiteit: brieven, reisverslagen, nouvelles, gedichten, kortverhalen, mijmeringen, korte notities, lijsten, gebeden, interviews (met Krishnamurti, maar ook één over supersnaartheorie), gesprekken met eigenzinnige persoonlijkheden (Eckhart, Paracelsus), recensies (Dante, Ausonius), kritische levensbeschrijvingen (apostel Paulus), enzovoorts. Alle teksten zijn zo geschreven dat ze steeds beschouwend zijn over actuele of historische tendensen binnen de cultuur en de wijsbegeerte.

Deze diversiteit in teksten doet geen afbreuk aan het verhaal. Je voelt dat er bronnenonderzoek zit achter elk onderdeel en dat elk onderwerp een poging vormt om tot de essentie te komen. Alles is inhoudelijk onderzocht maar het doet nooit afbreuk aan het wijze oordeel of de kracht van de emoties. Het staat ook in tegenstelling tot moderne romans die dikwijls gevuld zijn met lege dialogen en saaie bladzijden vol onliterair fabriekswerk. In dit boek heeft elke zin en elke vraag betekenis. Ondanks de intensiteit en de omvang is het nooit te veel om te verteren, omdat het uit verschillende (soms heel korte) thema's bestaat uit opeenvolgende tijdperken en landen. Je kan beginnen lezen waar je wil.

De stijl en insteek van de trilogie komt niet zomaar uit de lucht vallen en kenmerkt de belangrijkste publicaties uit het oeuvre van Hans Devroe. Reeds zijn eerste roman (*Het Schaakspel van Leuven*, 1987) was een gelijkaardige raamvertelling met diverse tekstsoorten, net als later werk (*Onkruid wieden*, 2018). Zijn twee filosofische studies (*Het virtuele universum*, 2007; *Mijn zoektochten*, 2017), evenals zijn wetenschappelijk werk (*On the (Ab)uses of $c^{n>1}$ in Theoretical Physics*, 1997; *De mathematische muze*, 2006) hebben hetzelfde streven naar allesomvattende beknoptheid en dezelfde uitgepuurde vormbeheersing.

Een samenvatting of commentaar op de drie boeken is onmogelijk, daarvoor worden te veel filosofische en culturele systemen in verhalen besproken, van Westerse kwantumfysica tot Oosterse spiritualiteit (soefisme, gnosis, hindoeïsme, kabbala, boeddhisme). Daarom beperk ik me tot enkele voorbeelden:

– *Anno M* (deel I: p. 49-132). Isaac strandt in het jaar duizend bij de Nedersaksen in Oost-Friesland en krijgt logies bij een jonge weduwe en haar kinderen. Het is een mooie novelle over de verhouding christendom/heidendom, boeren/clerus en over de emoties van een man en een jong gezin dat een tragisch lot tegemoet gaat. Mooi geschreven op het ritme van de seizoenen en daarom opgedeeld in tussentitels als vriesmaand, lengtemaand, driemelkmaand, et cetera. De cultuurbeleving van die tijd kan niet beter weergegeven worden dan door deze indeling.

– *Civitatis Dei belegerd* (deel II: p.191-230). Isaac wordt door Gensarik en zijn

Germaanse Vandalen de stad binnengesmokkeld tijdens de belegering van Hippo Regius (nu Algerije). Terwijl hij contact probeert te leggen met bisschop (en latere kerkvader) Augustinus (354-430) beschrijft hij de opvattingen van de vroege kerk, de kerkvaders en de late oudheid. Als de ontmoeting met Augustinus mislukt, schrijft hij hem maar een kritische brief over zijn leer.

– *Mijn jaar in een zen-klooster*. (deel III: p. 114-118). Isaac becommentarieert de andere deelnemers en de meditaties in een Japans zen-klooster. Het eindigt met een twistgesprek tussen hem en de zenmeester waarbij ze elkaar bestoken met koans over het nut van zenboeddhisme.

– *De geestelijke toekomst van Europa, Gesprekken met Nikolaas Berdjajew* (Deel I: p. 629-641). Een lang, geanimeerd vraaggesprek met de Russische filosoof Berdjajew (°1874) over geloof, maar dan zonder de seculiere taboes die onze politieke cultuur kenmerken. Ook over revolutie, ideologie en techniek.

Als afsluiter. De tekst *Tsunami golven* uit deel III (p. 106-108) van de trilogie deed me spontaan denken aan dat boeiende essay 'De grenzen van woord en beeld' van Frans van Peperstraten in de *Uil Van Minerva* (1997, 14:1) over het conflict tussen de cultuur van het zien en de cultuur van het lezen. In twee pagina's ultrakorte samenvattingen beschrijft Devroe de belevenissen van slachtoffers van de tsunami in Thailand. Ik stond verbluft hoe geen enkele visuele documentaire of nieuwsbericht op televisie dezelfde indringende sfeer van ontredde en chaos kan weergeven als deze twee bladzijden uit *De getuige*.

Remi HAUMAN (Weert)